

Lathund till checklista

Tillsyn inom vattenskyddsområde - gödsel

Inledning

Kväve är ett vanligt, naturligt grundämne som är en av de viktigaste byggstenarna i allt levande på vår jord. Under opåverkade omständigheter är kväve ofta ett begränsande ämne då den utgör ett viktigt näringsämne för växtligheten som tar upp det tillgängliga kvävet genom sina rotsystem i marken. Däremot i jordbruksintensiva områden kan en del kväve finnas kvar i marken trots växlighetens upptag och kan återfinnas i förhöjda nivåer i grundvattnet i form av nitrat. Detta som en direkt följd av näringsläckage från jordbruket. Sambandet mellan jordbruk och kväveförluster i form av nitrat är välkänt och en rad regler har införts för lantbruket i syfte att minska belastningen. Strängast reglering finns inom de så kallade nitrat känsliga områden och utöver den grundläggande lagstiftningen finns det lokala vattenskyddsföreskrifter som skärper kraven ytterligare i de berörda områdena. Syftet med regleringen är att säkra grundvattnet för dricksvattenproduktion.

Det är främst i grundvattentäkter som halter av nitrat kommit upp i koncentrationer som har betydelse för vattnets användbarhet som dricksvatten. Grundvattnets innehåll av organiskt material är ofta lågt liksom den mikrobiologiska aktiviteten. Detta innebär en låg nedbrytning av ämnen som når grundvattenmagasin. Vidare är omsättningstiden lång vilket i kombination med en långsam nedbrytningshastighet utgör en risk för att ämnen som hamnar i grundvattenmagasin inte bryts ner och därmed ackumuleras.

Läsanvisning för lathunden och checklistan

Siffror och andra beteckningar i lathundens vänstra kolumn hänvisar till motsvarande avsnitt i checklistan. I vissa fall har kommentarer lämnats mer övergripande för hela rubriker i checklistan och inte specifikt för varje fråga. Det framgår i så fall av vänsterkolumnen.

Följande förkortningar används i checklista och lathund

- VSF= vattenskyddsföreskrifter
- VSO= vattenskyddsområde
- VU= verksamhetsutövare
- TM= tillsynsmyndighet
- MVG= Miljösamverkan Västra Götaland
- MSS= Miljösamverkan Skåne

Tabell: Typ och mängd

Tabell	Bakgrundsinformation som behövs vid tillsyn. Ska underlätta insamling av uppgifter.	26 kap MB 21§
--------	---	---------------

2. Krav i vattenskyddsföreskrifter

2.1-2.9	<p>Kontrollera innan besöket om hantering, lagring och spridning av gödsel regleras i VSF. På plats kontrollerar du sedan om VU omfattas av kraven och begär att VU visar upp eventuella tillstånd eller annan dokumentation som krävs om du inte redan har information om det ifrån dina ärendesystem.</p> <p>Om det krävs tillstånd/anmälan/information kontrollerar du i förväg om VU har sökt tillstånd eller lämnat in anmälan/informerat. Om länsstyrelsen har tillsynsansvaret enligt VSF, kan du behöva kontakta dem för att få informationen. Om du inte hittar någon information, begär du att VU visar kopia på att denne har lämnat in anmälan/information alternativt fått tillstånd.</p> <p>Bryter VU mot VSF behöver du förelägga om åtgärder och lämna in en åtalsanmälan om kommunen har tillsynen över VSF. Är det länsstyrelsen som har tillsynsansvaret meddelar du istället dem – se handläggarstödet för mer information om hur du går tillväga.</p> <p>Om VU har tillstånd eller beslut med försiktighetsmått kontrollerar du om VU följer beslutet.</p>	VSF
---------	---	-----

3. Hantering och lagring av gödsel

3.1-3.3	<p>Frågorna skall ge en bild om hur gödseln lagras och hanteras.</p> <p>Frågorna skall ge svar på behovet av lagringskapacitet för verksamheten enligt lagkrav och aktuell kapacitet på gården. Verksamheten skall kunna uppvisa beräkningar för lagringskapaciteten.</p> <p>Lagringskapaciteten skall räcka över tid och för hela gödselmängden samt vara utformad så att läckage till omgivningen förhindras. Generella krav på lagringskapacitet för stallgödsel varierar beroende på djurhållning, djurslag, djurantal samt om marken befinner sig inom eller utanför nitratkänsligt område.</p> <p>Tillfällig lagring i fält, så kallad stukalagring, bör inte förekomma i den primära zonen och bör begränsas tidsmässigt i den sekundära skyddszonen med avseende på gödselslaget.</p>	SJVFS 2004:62 4-7§ Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket
3.4	Om utfodringsplatsen är upptrampad och utan växtlighet kan risken för näringsläckage finnas särskilt vid hög djurtäthet	SJVFS 2013:40 5§ Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket 7§ SJVFS 2004:62
3.5-3.6	Viktigt att VU känner till riskpunkter i närheten av lagringsplatsen för att minimera risken för näringsläckage	Förordning (1998:901) om egenkontrollen SJVFS 2004:62

4. Spridning av gödsel

4.1-4.7	<p>Arealen och växtföljden skall överensstämja med den mängden gödsel som gårdens djur ger upphov till alternativt skall avtal för avyttring med tredje part finnas upprättad.</p> <p>Vid spridning av gödseln är det viktigt att mängden kväve anpassas för att få ett optimalt upptag av växtligheten så att kväveförlusterna minimeras. En förutsättning för att kunna minimera kväveförluster är realistiska uppskattningar av den förväntade skörden av olika grödor och en uppskattning av markens kvävelevererande förmåga, samt vetskap om kväveinnehåll i gödseln. En gödselanalys är en metod/verktyg för att visa på kväveinnehållet i gödseln.</p> <p>En växtodlingsplan är ett bra underlag där valda grödor samt grödornas växtnäringsbehov redovisas jämte den mängden näring/gödsel som avses att tillföras. Tidpunkten för gödslingen är också viktigt där spridning av lättillgängligt kväve under hösten kräver särskild noggrannhet och där spridning vintertid inte bör ske.</p> <p>En aktuell markkartering är ett bra och viktigt underlag för att få information om marken och skiftens olika geologiska förutsättningar vilka ger grund för framtagandet av en ackurat och aktuell växtodlingsplan.</p>	Förordning (1998:901) om egenkontrollen
4.8	Jordbruksföretag med mer än 5 ha åkermark i Blekinge, Skåne och Hallands län skall ha minst 60 procent av marken höst- eller vinterbevuxen. Kravet skall minska risken för näringsläckage.	SJVFS 2004:62 29-34 §§ Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket 11§
4.9	Nedmyllning/nedbrukning inom 4 timmar vid spridning av stallgödsel på obevuxen mark. Även mineralgödsel baserad på urea ska vid spridning på obevuxen mark myllas eller brukas ned inom 4 timmar. Förbud mot spridning av alla gödselmedel på vattenmättad/översvämmad mark samt på snötäckt och frusen mark.	SJVFS 2004:62 23-27§§
4.10	Krav på skyddsavstånd vid gödselspridning gäller samtliga gödselmedel. Kontrollera att det hålls en gödselzon på minst 2 meter från kant som gränsar mot vattendrag eller sjö	SJVFS 2004:62 24a§
4.11	Exempel på tekniker som minskar ammoniakförlusterna kan vara att använda släpslangspridare, att gödsel späds ut med vatten, att man använder sig av myllningsaggregat eller att spridningen följs av bevattning	SJVFS 2013:40 23-26§

5. Spridning av slam och aska

5.1-5.3	<p>Avsnittet syftar till att uppmärksamma om slam eller aska sprids inom berört vattenskyddsområde.</p> <p>Kontrollera i föreskrifter för det aktuella VSO ifall spridningen regleras och ifall övrig lagstiftning följs.</p>	<p>VSF</p> <p>Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd 47§</p> <p>SNFS 1994:2 MS:72</p>
---------	---	---